Universal Declaration of Human Rights - Dangme

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR* in *Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

IE TSUO BLO NYA TOMI KE HA ADESA HE BLOHI

NYA TSOOMI

Be abo ne a le odehe si himi ne Mawu bo adesahi tsuo ne a hi si nge je mi, ne e ha no tsuaa no he blohi sosoe, ne no ko be he blo ne e kpoo nge a de o, e ji he jomi ke dami same vemi ke tue mi jomi a sipoku nge je mi.

Be abo ne adesa he blohi a no tue gbomi ke he gue gbemi wo basabasa ni peemihi ke ba gba je o tsuo nya he je o, a ngo no kaa jehane o, adesa maa ye gbeye ke ohia no kunimi, ne e ma na hemi ke yemi ke nya ke tu munyu, ne ene ome ji nimli gu ome a hiami nihi ne pe kulaa.

Be abo nɛ, ke nó ko hɛwi nɔ ko ɔ, e be gidigidi nó ko pee kaa e nyagbe he pulemi nó kɛ si yi kpɛti wawɛ nɔ yemi kɛ nɔ nɔ nyɛmi he je ɔ, e he hia kaa a wo mlaa pɛ kɛ pee adesa he blɔhi a he fami nó.

Be abo nε kake peemi he hia he je o, e sa kaa a to blo nya kε ha ma kε ma a kake peemi no yami.

Be abo ne Je Mahi A Kake Peemi Kuu o ma a hemi ke yemi no mi ekohu nge Womi o mi, nge adesa he blohi kledee ne e nge, ke odehe ne e ji, ke e he jua wami, ke nyumu ke yo a he blo sosoe ne a hee o, a fia pee si kaa a maa bo mode ne a ha ne adesa kake peemi ke si himi kpakpa ne ya no nge he jomi mi.

Be abo nε mahi nε ngε Kake Peemi Kuu o mi wo si kaa a ma pataa Je Mahi A Kake Peemi Kuu o he o, a ngo no ka a ma tsu ni kε na je mi tsuo bumi kε ha adesa he blohi kε e he jomi klεdεε ome a no vemi.

Be abo ne, loko si womi ne o ma tsu ni o lee nó ne he hia pe kulaa ji kaa no fee no ne nu kikeme a he blohi ke he jomi ne ome a sisi.

Jehanε ο,

Kpe Ngua a ha lemi kaa

Je tsuo Blo Nya Tomi ke Ha Adesa He Blohi ne o,

akene e ji blo nya tomi ke ha nimli adesahi tsuo ke mahi kulaa he je o, no fee no ke asafo tsuaa asafo ne wo kikeme a Blo nya tomi ne o ngo ma e he mi be fee be. E bo e he ni tsumi he mode, e gbo e tsoomi ke tsosemi he dengme, ne e gu blohi ne ma wo no yami ke ba nge mahi ke zugbahi a kpeti no, ke na bumi ha adesa he blohi ke he jomi ke gu ene ome a no loko ji je tsuo, ke mahi ne nge Kpe o mi tete a mi bime ke mahi ne nge a no yemi sisi a mi bime ma yose ne a maa ye no saminya.

Fieemi 1

Adesahi tsuo ɔ, a bɔ mɛ nɛ nɔ fɛɛ nɔ e ye e he, nɛ nɔ tsuaa nɔsɔ ngɛ odehe si himi kɛ he blɔhi a blɔ fa mi. A bɔ mɛ kɛ nɔ́ se kɔmi kɛ he nule juɛmi, nɛ e hia kaa nɔ fɛɛ nɔ nɛ e na nyɛmi suɔmi kɛ ha nɔ tsuaa nɔ.

Fieemi 2

No fee no nge he blohi ke he jomi ne a je ngo tsoo nge womi ne o mi a he blo, ne nó ko kulaa ko we he ne no ko je he, bo ne no ko e he womi nge, nyumu loo yo ne e ji, gbi ne e tuo, jami mi ne e nge, ma mi sane yemi loo juemi kpa ko ne e hee, ma no loo asafo mi ne e je, weto ni ne e nge, nó ko ne koo e fomi loo e blo nya kpa ko ne e hee.

Jehanɛ se hu ɔ, mi gbami ko be nɛ tsɔɔ kaa ngɛ nɔ ko e ma mi he nɛ e je he je ɔ, blɔ nya tomi nɛ ɔ sɛ e he. Jamɛ a ma a ngɛ e he nɔ yee jio, a ngɛ e nɔ yee jio, e ngɛ he wami ko sisi ngɛ blɔ ko nɔ jio, e sane yemi kɛ e mlaa nɛ e yeɔ, aloo e kɛ ma kpahi a kpɛti blɔ nya tomi kɔ we

blo nya tomi ne o he nó ko kulaa.

Fieemi 3

Nɔ fεε nɔ ngε wami kε he nɔ yemi kε e yiwa nami he fami he blɔ.

Fieemi 4

A be no ko no ko woe ngo pee nyogue loo a maa tsi e nya yaka gu. A maa gu nyogue yemi ke nyogue jua yemi pesepese.

Figemi 5

A be no ko piee, ne a be no ko yi kpeti wae. A be no ko basabasa pee, a be no ko he mi si puee, aloo a maa gbla no ko tue bo ne se.

Fieemi 6

Nge mlaa nya a, abu no fee no kaa adesa nge he fee he.

Fieemi 7

No tsuaa no so nge mlaa he mi. Lo o he je o, he blo nge ne mlaa faa no tsuaa no he pepeepe ne nó mi gbami ko be mi. Mlaa ma fa no fee no he sosoe, nge tue gbomi ne maa te si ke si no mi hlami ne a tsi to nge womi ne o mi, aloo nó ko ne ma wo no mi hlami ke ba a blo fa mi.

Figemi 8

He blɔ ngɛ ha nɔ fɛɛ nɔ, nɛ Amlaalɔ ɔ e kojoli kpakpahi a dlaa nɛ a kojoɔ e sane ɔ haa lɛ, ke munyu ko maa te si kɛ si he blɔhi klɛdɛɛ nɛ mlaa kɛ ma nɔ vemi mlaa haa lɛ ɔ.

Figemi 9

He blo be ne a nuu no ko gu, aloo a tsio no ko nya nge polisihi a nine no, aloo a fieo no ko ke jee e ma mi ne sisi numi be he.

Fieemi 10

No tsuaa no nge he blo sosoe ne kojoli ne hee a he, ne a be godogodo maa kojp e sane ha le pepeepe ke kaa e na sane ko ne koo e he blohi loo e blo nya ni tsumi ko, aloo a ngo mlaa tomi ne koo awi yemi sane ko ke si le.

Figemi 11

- 1. No fee no ne a ma wo sane ne hee tue gblami ke si le o, a maa ngo kaa e yi fo ke ya si a maa kojo le nge ma he mi ne a maa bu le fo nge mlaa nya bene e na e he fami he blo tsuo ta.
- 2. A be no ko fo bue ke e to mlaa ne hee tue gblami, bene nó ne e pee o tsoo we mlaa tomi nge ma mlaa, loo mahi a kpeti mlaa ne nge no yee jame a be o mi. He blo hu be kaa a gblaa mlaa tolo tue pe bo ne mlaa nó ne nge no yee jame a be o mi haa he blo.

Fieemi 12

He blo be nɛ a woo nya ngo woo no ko e kokoo mi sane loo e weku munyu, e we mi loo e womi mi munyuhi a mi bo nɛ sɛ, aloo a gbee e he guɛ kɛ puɛɔ e blo nya nɛ e hɛɛ. He blo ngɛ ha no fɛɛ no nɛ mlaa ma fa e he ngɛ nya womi kɛ e sanehi a mi womi kɛ e he guɛ gbemi blo fa mi.

Fieemi 13

1. No fee no nge he blo ne e kpaa si ke yaa he ne e suo, ne e hii he ne e suo nge zugba no he ne e nge o.

2. No fee no nge he blo ne e sio ma tsuaa ma mi, ke le nitse e ma tete ne e kpaleo ke yaa e ma mi.

Fieemi 14

- 1. No fee no nge he blo ne e ya dumoo ma kpa ko ke ji kaa a nge e mi kpatami he blo hlae.
- 2. Ke ji a wo sane nɛ da blɔ nɛ kɔ we ma mi sane yemi he, loo Je Mahi A Kake Peemi Kuu ɔ si womihi kɛ blɔ nya tomihi a he ɔ, lɛɛ kikɛmɛ a he blɔ nɛ ɔ, a be nɔ ngɔe.

Fieemi 15

- 1. No fee no nge he blo ne e peeo zugba tsuaa zugba no ne e nge o no no.
- 2. Blo be kaa a kpoo no ko he blo ne peeo le ma ko no no nge e de ne sisi numi be he, aloo a ko ngme no ko blo ke kaa e suo ne e ma ple e he ma ko no no.

Fieemi 16

- 1. Nyumuhi ke yihi ne su nihe ke zangma mi ɔ́, a nge he blɔ ne a ngɔɔ a bi kone a wo weku, ne wetso loo ma nɔ ne a ti nɔ ko je loo jami mi ne e nge, tsí me blɔ kulaa. A hee he blɔ sɔsɔɛ nge gbami mi semi ke gba si himi ke gba mi pomi blɔ fa mi.
- 2. A nge he blo ne a see gba si himi mi ke ji kaa me nihi enyo ome ne a nge a bi ngoe o, a na no kpleemi.
- 3. Nyumu ke e vo a si himi ji adebo nó ke weku ne ba peeo wetso e sisi jemi. Lo o he je o, a hia asafo ke ma tsuo yemi ke buami.

Figemi 17

- 1. No fee no nge he blo ne e hii weto ni, le no kake, aloo e ke ni kome.
- 2. He blə be nɛ a heə nə ko e weto ni ngɛ e dɛ nɛ sisi numi be he.

Fieemi 18

No fee no nge he blo ne e peeo no ne e susumi ke e he nile ke e jami deo le. E nge he blo hu ne e tsakeo e jami loo e hemi ke yemi, aloo e fieo e jami loo e hemi ke yemi ngo tsoo nge ma no loo laami mi, ne e tsuo e jami he ni, le no kake loo nge juami mi.

Fieemi 19

No fee no nge he blo ne e jeo e juemi ke e susumi kpo ke tsoo. He blo he nge ne a kpeo ke ha níhi a he susumi, ne a hlaa ne a naa nó ko ne a nge hlae ne a le o ke jee he tsuaa he, ne nya tsimi ko be he, ne a gbee ke fiaa nge blo fee blo no, ne no demi loo huzu tsí nya.

Figemi 20

- 1. No fee no nge he blo ke ha kpe peemi ke he nya buami nge tue mi jomi mi.
- 2. He bla be ne a nyee na ko na ke ha kpe ko mi semi.

Fieemi 21

- 1. No fee no nge he blo ne e peeo e ma mi Amlaalo loo ma no yeli ome a kpeti no kake, aloo e hlaa nihi ke daa e nane mi.
- 2. No fee no nge he blo sosoe nge e ma mi Amlaalo ni tsumi mi.
- 3. Ma bimɛ a suɔmi nya ni ji he wami nɛ Amlaalo ɔ maa da kɛ tsu ni. Ma bi ma je a suɔmi nya ni kpo ngɔ tsɔɔ kɛ gu nɔ tsuaa nɔ sɔ fɔi loo nihi a hlami nɔ ngɛ golaa mi kɛ anɔkuale blɔ nɔ be fɛɛ be, aloo kɛ gu nɔ hlami blɔ nya tomi kpa ko nɔ nɛ nɔ nɔ nyɛmi be mi.

Fieemi 22

Akene no tsuaa no ji juami mi no he je o, e nge he blo ne ma puleo e he ne e susuo e he, ne no he mi hyemi be mi, nge sika ke si himi ke kusumi he blohi a blo fa mi, nge le ma a nitse e mode bomi ke e ke mahi a kake peemi blo nya tomi ke e he wami nya.

Fieemi 23

- 1. No fεε no nge he blo nε e tsuo ni tsumi nε e suo. E nge he blo kε ha ni tsumi he blo nya tomi kpakpa kε e ni tsumi he pulemi nε e ko je e
- 2. No fee no nge hiowo sosoe nge ni tsumi fiee ne a ma tsu he, ne no he mi hyemi be mi.
- 3. No fee no ne nge ni tsue o, e nge he blo ne e naa hiowo kpakpa bo ne maa hi ha e ke e yo ke a bime a si himi saminya kaa nimli adesahi, ne ke e he hia a, e sa ne e sa ni kpahi hulo ke ha a he bumi.
- 4. No fee no nge he blo ne e peeo ni tsuli a kpe aloo e ke e he woo eko mi kone e ke pule e he blohi loo e suomi nya nihi a he.

Fieemi 24

No fee no nge he blo ne e naa ngmlefia saii nge e ni tsumi be mi ke joo e he. E nge he blo hu ne e naa ligbihi abo ne a to he blo nya ke ya joo e he. E nge he blo hu ne e naa ligbihi abo ne a to he blo nya ke ya joo e he be kome, ne a je we nó ko nge e hiowo mi.

Fieemi 25

- 1. No fee no nge he blo ne e naa si himi kpakpa ke haa le nitse ke e yo ke a bime a yiwa nami. Níhi ne he hia me ji niye ni, heha nó, hi he, hio tsami, heja jemi níhi, he blo ke ha yemi ke buami ke kaa e ni tsumi je e de, ke e nu hio aloo oslaa ko ye le, e nge aho si himi, e bwo aloo e se pimi si himi ko mi bo ne e be nyee e he mode bomi.
- 2. Yifəyihi ke jokuewi hia nə hyemi ke yemi ke buami pətee. Yo kpeekpee bi jio, pla bi jio, me tsuo a hia nə hyemi səsəe.

Fieemi 26

- 1. No fɛɛ no ngɛ ni kasemi he blo. A be ni kasemi he hio woe, titli o ngɛ sisije sukuu ke nó nɛ fie lo o se o. Jokuɛwi a sukuu yami maa pee no no nyɛmi sane. A ma ha no tsuaa no nine nya ni tsumi kɛ ni tsumi kpa amɛ a kasemi he blo, nɛ ni kasemi he nɛ ya hɛ mi o hu maa hi si kɛ ha nihi nɛ a maa hla mɛ ngɛ a mode bomi nya.
- 2. Ni kasemi ma tsose nombo adesa ne e maa je blo ke ha adesa he blohi a bumi ke he jomi. E maa je blo ke ha he lo sisi numi ke tsui si tomi ke hue bomi, bo ne pee ne kake peemi ne ba je mi tsuo, kone mi gbami ne baa nge jami ke nombo blo fa mi ne e gu. E maa ye hu ke bua Je Mahi A Kake Peemi Kuu o nge e ni tsumihi a mi ne tue mi jomi ne hi si be fee be.
- 3. Foli ne sa ne a tsoo ni kasemi ne he hia a bime.

Fieemi 27

- 1. No tsuaa no nge he blo faa ne e ke e he woo ma kusumi ni peemi níhi a mi, kone a mi ni tsumi, níhi a si kpami ke se nami o, le hu e na eko.
- 2. He blə nge ke ha nə fee nə bie kpakpa ke e suəmi nya ni he fami, nge níhi a si kpami loo womi ngmami loo ga ni tsumi ko ne e ma tsu blə fa mi.

Fieemi 28

No tsuaa no maa ye kuu mi nε e ngε ο kε mahi tsuo a kpeti mlaa mo, konε he blohi kε he jomi a he blo nya nε a to ngε womi nε ο mi ο, e ve manye.

Figemi 29

- 1. No tsuaa no nge e blo nya ni tsumi ne e sa ne e tsu nge kuu mi ne e nge o, leje o se si himi no yami maa je.
- 2. Ngɛ nɔ fɛɛ nɔ e he blɔhi kɛ he jɔmi nami a he ni tsumi blɔ fa mi ɔ, e ko pee nɔ́ ko nɛ maa be mlaa he, bɔ nɛ pee konɛ e na bumi kɛ ha ni kpahi hu a he blɔhi kɛ he jɔmi, nɛ e hɛɛ je mi bami kpakpa kɛ ma tue bumi, nɛ e na nɔ tsuaa nɔ he juɛmi kpakpa ngɛ ma si himi he nɛ nɔ fɛɛ nɔ hɛɛ e blɔ nya ngɛ ɔ mi.
- 3. Kikeme a he bləhi ke he jəmi ne əme ə, nə ko be he blə ne e tsuə he ni bə ne tsa pi ja ne Je Mahi A Kake Peemi Kuu ə e blə nya tomi ke e yi mi tomi tsəə.

Fieemi 30

Nó ko no ko be womi ne o mi ne a maa ngo kaa e haa ma potee ko, loo kuu ko loo no ko he blo jo, ne e pee nó ko ne e juemi ji kaa e ma ke pue he jomi ke he blohi ne a ngma ke wo womi ne o mi o a kpeti eko.